

Музею «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича НТУ «ХПІ» – 15 років

[М. Красіков, доцент кафедри етики, естетики та історії культури]

#22-23 от 14.12.2012

: « » . . « » . . ;

Хоч офіційне відкриття Етнографічного музею «Слобожанські скарби» ім. Г. Хоткевича на кафедрі етики, естетики та історії культури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» відбулося 16 жовтня 1997 р., його діяльність почалася ще в 1995 р., коли студентами та автором цих рядків було зібрано перші десятки експонатів, коли з'явилися перші екскурсанти. А головне – тоді студенти розпочали фольклорно-етнографічні дослідження традиційної народної культури (переважно Слобожанщини) та міських субкультур (дитячої, студентської, армійської, спортивної, тюремної, толкієністської та ін.).

Зібрання музею кількісно невелике, однак ми і не намагаємося накопичити якнайбільше старих речей, адже не маємо ні спеціального приміщення для фондів, ні музейного обладнання. Наша мета – дізнатися якомога більше про кожну річ: як вона сприймалася людиною традиційної народної культури, як використовувалася у магічних обрядах, які повір'я, прикмети, прислів'я з нею пов'язані.

Речі, які в нас є, дають достатнє уявлення про характер традиційної матеріальної культури українців та росіян. Більшість експонатів датується XIX–XX ст. (хоча є речі й XVIII ст., а також кераміка ранньослов'янського періоду й доби античності) і походить переважно зі Східної України; є предмети з Белгородщини, Вінниччини, Полтавщини, Чернігівщини, Львівщини, Івано-Франківщини. Серед них – вишиті домоткані рушники, сорочки, фартухи, підзори; керсетки, пояси, личаки; прядки, веретена, мотовило, кужіль, гребні, елементи ткацького верстату; праник, рубель, качалка, залізні праски, кочерга, рогачі, чепіла (чаплія), хлібні лопати; ночви, дерев'яна цеберка, коромисло, колиска, ступа, макогін, ваги, ковганки,

ярмо, серпи, ключка, сажалка, ціпи, дерев'яне колесо, дерев'яна лопата з металевим наконечником (1880-х років), дерев'яний і глиняний посуд, кахлі (1830-х років), писанки, зразки обрядового печива, іграшки-свистунці, ікони, вишиті народні «картинки», твори наївного малярства і багато іншого.

Окрема експозиція – меморіальна, присвячена Гнатові Хоткевичу. Тут фотографії та книги, подаровані Галиною Хоткевич, донькою письменника-фольклориста, випускника Харківського технологічного інституту, з якою нас пов'язувала багатолітня дружба.

Наприкінці 1997 р. – на початку 1998 р. у музеї експонувалася виставка малюнків самодіяльної художниці з с. Гонтів Яр на Валківщині Л. М. Ручки. Одна з кращих робіт Любові Миколаївни зараз прикрашає музей, є його символом, як і робота сліпого харківського художника Дмитра Дідоренка «Шлях».

Музей – співорганізатор багатьох конференцій: Першої міжнародної міждисциплінарної «Побут. Ритуал. Традиція», щорічних обласних учнівських науково-практичних народознавчих, міжнародних наукових «Слобожанські читання», а також міжнародних науково-практичних «Пам'яткоохоронні традиції Слобожанщини». Дві останні проводяться Харківським обласним управлінням культури. За матеріалами усіх конференцій видаються наукові збірки.

Щорічно поповнюється архів музею: це студентські звіти про польові дослідження, фотографії, фоно- та відеозаписи.

Активістами музею були здійснені експедиції на Бойківщину (Івано-Франківська, Львівська обл.), Гуцульщину (Івано-Франківська обл.), у Закарпаття (м. Ужгород), у с. Ісмаїл-Бей (поблизу м. Євпаторії, Крим). Молоді шанувальники народної творчості неодноразово брали участь у байдаркових експедиціях по Сіверському Дінцю, Південному Бугу, Айдару та іншим річкам, а також у роботі Школи традиційної народної культури ім. В. Могура в с. Космач Косівського району Івано-Франківської області, що влаштовувалися Всеукраїнською асоціацією молодих дослідників фольклору. Про результати своїх пошуків політехівські етнографи доповідали на міжнародних наукових студентських конференціях, друкували статті у наукових збірках.

Виставкова діяльність музею почалася, як ми вже зазначали, ще у 1997 р., однак систематичного характеру набула в останнє десятиліття. У цей період поряд із суто етнографічною роботою музей став приділяти значну увагу широкій сфері краєзнавства. Зокрема вже понад 5 років ведеться фото- та відеофіксація старовинних вулиць Харкова, а також пошук історичної інформації про будинки XVIII – 1-ої пол. XX ст. та їх мешканців. Вже зібрано «досьє» на кілька десятків харківських вулиць.

Спочатку спільно з Харківським державним університетом мистецтв була проведена у читальній залі кафедри виставка «Харківський фотопаралелізм», а потім у ХПІ відбувся загальноуніверситетський фотоконкурс студентських краєзнавчих досліджень «Місто, яке ми втрачаємо», результатом якого стала однойменна виставка у тій самій читальній залі. Пізніше ця виставка експонувалася на історичному факультеті Харківського національного педагогічного університету ім. Г. Сковороди та у Харківській обласній бібліотеці для дітей та юнацтва. А згодом разом із профкомом студентів НТУ «ХПІ» та низкою інших державних, громадських та приватних організацій і закладів було проведено 4 міські конкурси студентських краєзнавчих художньо-дослідницьких робіт «Харківські дворики». Виставки за результатами цих конкурсів двічі експонувалися у Харківському художньому музеї, Харківському будинку актора та у Пархомівському художньому музеї ім. О. Ф. Луньова, а також у Харківському літературному музеї, Харківській державній академії дизайну та мистецтв, Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, Харківському державному університеті будівництва та архітектури, Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті, Харківській національній академії міського господарства, Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», Народній українській академії, Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. Сковороди, Харківському національному технічному університеті сільського господарства ім. П. Василенка. Учасниками проекту стали понад 500 студентів міста. Результати більш як 10 досліджень було опубліковано у обласній пресі. Зроблені були доповіді на міжнародних студентських конференціях. Виставкову діяльність музею широко висвітлювали телебачення, радіо, преса; двічі подавала інформацію про виставки «Харківські дворики»

агенція «Укрінформ».

Зараз триває організований музеєм міський краєзнавчий конкурс «Останні мазанки Харкова», який завершиться у травні 2013 р. виставкою у Харківському художньому музеї, а влітку вона перебазується до Пархомівського художнього музею.

Музей «Слобожанські скарби» та його виставки за 15 років відвідали сотні людей – студенти і викладачі ХПІ та інших вищих навчальних закладів, учні, краєзнавці, іноземні гості.

Залишаючись у повному розумінні цього слова само-діяльним і не одержуючи жодної копійки від держави (університету), музей діє сам. Це важко. Дуже важко. Але, можливо, наш досвід – заперечення формули: «все вирішують гроші», яка для багатьох є апологією песимізму і бездіяльності.